

Kindertijd

Over het boek

Auteur: Tove Ditlevsen

Vertaler: Lammie Post-Oostenbrink

Uitgeverij: Das Mag

Jaar van uitgave: 2020

Over de maker

Tove Ditlevsen wordt gezien als één van de grote literaire stemmen van Denemarken, maar dat was lang niet altijd zo. Ditlevsen groeide op in het arbeidersmilieu en had als vrouw weinig kansen om van haar grote liefde, schrijven, haar beroep te maken. Ze werd geboren in 1917 en pleegde zelfmoord in 1976 na een zwaar leven, waarover ze alles vertelt in haar autobiografie in drie delen. Kindertijd is daar het eerste van. De andere delen zijn ondertussen ook vertaald naar het Nederlands.

1. VERHAAL

1.1 Korte inhoud

'Kindertijd' is het eerste deel van de autobiografische trilogie van Tove Ditlevsen. Ze beschrijft haar kindertijd – van ongeveer 5 jaar oud tot en met 14 jaar, de leeftijd waarop arbeiderskinderen werk moesten zoeken en volwassen werden. Het is geen verhaal om vrolijk van te worden: haar vader is werkloos, haar moeder is mentaal onbereikbaar en slaat haar, ze heeft geen echte vrienden en heeft het gevoel dat ze een soort rolletje moet spelen om maar niet op te vallen. Toch weet Tove al heel snel dat ze dichteres wil worden. Jammer genoeg is dat in die tijd – we spreken eerste helft van de twintigste eeuw – niet weggelegd voor meisjes. Dit is haar verhaal.

1.2 De personages

Tove Ditlevsen: volgen we vanaf haar eerste jaren. Ze groeit op in het arbeidersmilieu in Kopenhagen met een werkloze vader en een kille moeder, met dromen die ze met niemand kan delen. Ze wil graag gezien worden door haar moeder, maar dat is een quasi verloren zaak. Ze wil graag dichter worden, maar dat kan niet, want ze is een meisje. Haar kindertijd gaat over in volwassenheid op haar 14 jaar, maar het leven wordt er voor haar niet beter op.

Edvin: oudere broer van Tove, krijgt wél liefdevolle aandacht van zijn moeder. Tove heeft een warm contact met hem. Edvin gaat in de leer bij een garage en trekt thuis weg, maar de band met zijn zus blijft.

Alfrida, Tove's moeder: 27 jaar toen Tove geboren werd, huisvrouw. Voor ze trouwde, werkte ze op verschillende plekken en als iets haar niet aanstond, vertrok ze gewoon. Ze is vaak mentaal afwezig en maakt het haar dochter onmogelijk om een warme band met haar op te bouwen. Ook Alfrida heeft een moeilijke jeugd gehad waar agressie en dronkenschap niet vreemd waren.

Ditlev, Tove's vader: 37 jaar toen Tove geboren werd, ernstig en fatsoenlijk man die weinig zegt en zelden kwaad wordt. Tove heeft een relatief goede band met hem. Hij wordt ontslagen, wat ervoor zorgt dat het soms moeilijk is voor het gezin om rond te komen met zijn uitkering alleen.

Ruth: Ruth is twee jaar jonger dan Tove. Ze worden vriendinnen, maar de vriendschap is niet erg gezond.

Ruth vraagt Tove iets te stelen, terwijl ze dat eigenlijk niet wil en ze spelen gevaarlijke spelletjes op de spoorweg. Tove volgt Ruth in alles, maar kan ook bij haar niet echt zichzelf zijn.

1.3 De moeizame relatie tussen Tove en haar moeder

Eén van de misschien wel pijnlijkste dingen in dit boek is de relatie tussen Tove en haar moeder:

- “Alles wat ik doe, doe ik om haar te plezieren, om haar te laten glimlachen, om haar woede te bezweren. Dat is ontzettend vermoeiend werk, want tegelijkertijd moet ik veel dingen voor haar verbergen.” (p. 23)
- “een mengelmoes van woede, verdriet en medelijden die mijn moeder vanaf dat moment altijd bij mij zal oproepen, de rest van mijn leven” (p. 26)

Tove wil zo graag (graag) gezien worden door haar moeder, maar die slaagt er niet om die liefde te geven.

Enkel op zeldzame momenten komt er een vlaag van ouderlijke warmte naar boven:

- “Ze zat naast me in de ambulance en aaide de hele tijd over mijn voorhoofd of mijn handen. Ik kon me niet herinneren dat ze dat ooit eerder had gedaan en ik werd er zowel verlegen als blij van.” (p. 95)
- Hoe komt het, denk je, dat de moeder van Tove niet in staat lijkt om een emotionele band op te bouwen met Tove? En waarom zou ze toen Tove zo ziek werd plots wel die liefde tonen?

De afstand tussen hen wordt alleen maar groter en Tove slaat er niet in om haar moeder te begrijpen:

- “Ik vind zelf dat ik een groot deel van mijn kindertijd spendeer aan het doorgronden van haar persoonlijkheid en toch blijft ze raadselachtig en verontrustend.” (p. 84)

We komen af en toe iets te weten over het verleden van Alfrida. Ook zij heeft een donkere, wrede kindertijd gehad. Misschien herkent ze zichzelf in Tove? En neemt ze daarom afstand?

In het begin gelooft Tove nog wel dat haar moeder haar graag zal leren zien. Ze merkt immers dat Alfrida wel openlijk liefdevol is naar Edvin toe:

- “Ik ben ervan overtuigd dat mijn moeder van me zal houden als ik ooit volwassen word, net zoals ze nu van Edvin houdt.” (p. 42)
- Waarom denk je dat Alfrida wel van Edvin houdt? Omdat hij een jongen is, en dus daarom belangrijker? Of omdat Edvin niet op Alfrida lijkt en dus niet confronterend is voor haar?

Alfrida is erg beschermend tegenover Edvin en kan het niet hebben dat hij met meisjes omgaat:

- “In haar ogen zijn alle meisjes vijandige elementen die er alleen op uit zijn om een ambachtsman aan de haak te slaan en zich door hem te laten onderhouden, terwijl zij hebben kromgelegd om zijn opleiding te betalen.” (p. 111)
- Waarom wordt Alfrida zo geëmotioneerd wanneer Edvin Solvejg mee naar huis neemt?

1.4 Beeldend taalgebruik

Ditlevsen wordt in recensies geprezen om haar unieke stem als verteller. Ze heeft altijd graag poëzie gelezen en geschreven en dat merk je in haar beeldend taalgebruik. Bijvoorbeeld:

- “Je kindertijd is lang en smal als een doodskist en je kunt er niet zonder hulp aan ontsnappen.” (p. 41)
- “Ik denk altijd dat er tussen de maan en de straat een mysterieuze verstandhouding bestaat, als tussen twee zussen die samen oud zijn geworden en geen woorden meer nodig hebben om met elkaar te communiceren.” (p. 57)
- “De toekomst is een monsterlijke, angstaanjagende reus die binnenkort om zal vallen en mij zal verpulveren.” (p. 110)

Ditlevsen roept krachtige beelden op met haar taal. Je kan het zo voor je zien. Dit is zo'n boek waarvan mensen zinnen zullen onderlijnen of opschrijven om ze nog eens opnieuw te gaan lezen.

- Heb je zelf nog voorbeelden van beeldend taalgebruik?
- Zijn er zinnen die je genoteerd hebt, omdat je ze zo mooi vond?
- Wat vind je van deze stijl? Lees je het graag? Of vind je het te poëtisch?

1.5 Over herinneringen en de waarheid bij een literaire autobiografie

De verteller in dit boek is Tove Ditlevsen. We maken alles mee door haar ogen. In het eerste deel blikte de auteur ver terug, helemaal naar haar kindertijd. We kunnen ons als lezer dan ook de vraag stellen: hoe betrouwbaar zijn die herinneringen? En hoe betrouwbaar is de verteller?

- “Ik weet dat ieder mens zijn waarheid heeft, net als elk kind zijn kindertijd. Mijn moeders waarheid is heel anders dan mijn vaders waarheid” (p. 27)
    - Hoe betrouwbaar denk je dat Tove is als verteller van haar verhaal? Denk je dat ze bepaalde dingen anders inkleurt dan ze in werkelijkheid waren? Kan je überhaupt iets als je kindertijd objectief vertellen? Hoe zou de moeder van Tove dit verhaal vertellen? En haar vader?
- Opdracht:** Kies een passage uit het boek en herschrijf die vanuit het vertelstandpunt van de moeder.
- Heb jij nog zo’n levendige herinneringen aan je kindertijd? Ook van toen je 5 of 6 jaar oud was? Hoe zou het komen dat Ditlevsen zich dit alles nog zo goed voor de geest kan halen?
- Opdracht:** je kan aan de juryleden vragen om zelf een kort stukje te schrijven over een herinnering uit hun kindertijd. Ze moeten proberen minstens een pagina te vullen. Hoe vlot gaat dat? Hebben ze bepaalde zaken geromantiseerd? Of is het moeilijk om nog details voor de geest te halen?
-

2. VERWERKING

2.1 Bedenkingen over de kindertijd

- Het eerste deel van de autobiografie gaat over de kindertijd van Ditlevsen. Tove beschrijft de kindertijd als “een smalle doodskist” en als “een ziekte waarvan je bent genezen”. Voor haar, maar ook voor haar ouders, is de kindertijd een harde, liefdeloze periode geweest waar ze doorheen is moeten spartelen. Ditlevsen beschrijft in hoofdstuk 6 de kindertijd in het algemeen als iets waar je vooral uit weg moet zien te geraken. Een noodzakelijk kwaad. Je kan samen in hoofdstuk 6 op zoek gaan naar nog meer manieren waarop Ditlevsen de kindertijd beschrijft. Verzamel die beschrijvingen en kijk of jullie ermee akkoord gaan of niet.
- Hoe herinner jij je kindertijd? Kijk je er met nostalgie op terug? Wilde jij ook zo snel mogelijk groot worden toen je nog een kind was? Of vond je het best een fijne tijd? Herinner je je nog veel van toen?
- In het boek, dat zich afspeelt in de eerste helft van de twintigste eeuw, werden arbeiderskinderen volwassen op de leeftijd van 14 jaar: “Mijn kindertijd zou voortduren tot ik veertien was” (p. 89)
- Zou jij de kindertijd ook definiëren tot aan 14 jaar? Ben je dan klaar om op eigen benen te staan en werk te zoeken?
  - Is Tove eigenlijk echt kind kunnen zijn? Waarom wel/niet? (Tove is in elk geval nooit onbezorgd door het leven kunnen gaan en moest altijd een soort masker opzetten. Ze verlangde zo erg naar de liefde van haar moeder, maar heeft die nooit gekregen.)
  - Wat betekent het volgens jou om kind te zijn? Kan je een soort definitie bedenken? En beantwoordt Toves kindertijd hieraan?

2.2 Het belang van schrijven en lezen in haar leven

Schrijven en lezen is enorm belangrijk voor Tove. Ze weet al heel snel dat ze schrijfster wil worden, hoewel haar ouders dit maar niks vinden (“Van lezen word je raar. In boeken staan alleen maar leugens.” (p. 15)).

Voor Tove is het nochtans levensnoodzakelijk:

- “Mijn enige troost in deze onzekere, sidderende wereld was het schrijven van dit soort gedichten” (p. 90)
  - “Ik vond dat mijn gedichten de barsten in mijn kindertijd bedekten als dunne, nieuwe huid onder een korstje dat er nog niet helemaal af gevallen is.” (p. 91)
  - “Al geeft niemand om mijn gedichten, ik moet ze toch schrijven, want het tempert het verdriet en het verlangen in mijn hart.” (p. 127)
- Waarom is literatuur zo belangrijk voor Tove? Kan je begrijpen dat iemand zoveel belang hecht aan iets als poëzie? Zijn er dingen waar jij niet zonder zou kunnen? Dingen die je elke dag moet doen, omdat je anders moeilijk verder kan?
  - Wat betekent schrijven (en lezen) voor Tove? Is het een vlucht uit de realiteit? Of net een manier om ermee om te gaan?

- Wat vond je zelf van de gedichten in het boek? Spraken ze je aan? (Je moet natuurlijk ook rekening houden met de tijd waarin die gedichten geschreven zijn (bijna honderd jaar geleden!) en het feit dat ze tot dan toe een voorbeeld nam aan psalmen die ze kende vanuit de kerk en op school.)

Lees volgende passage nog eens opnieuw en bespreek:

- “Het zit me erg dwars dat zo langzamerhand is gebleken dat ik geen echte gevoelens heb, maar altijd moet doen alsof dat wel zo is door de reacties van anderen na te apen. Alles moet als het ware via een omweg tot me komen om mij te kunnen raken. Ik kan huilen als ik een foto in de krant zie van een ongelukkig gezin dat op straat is gezet, maar als ik hetzelfde, alledaagse beeld in het echt zie, doet het me niets. Door gedichten en poëtisch proza word ik net als vroeger geraakt, maar wat daarin wordt beschreven, laat me compleet koud. Ik heb weinig op met de werkelijkheid.” (p. 131)
- Geloof je ook dat Tove geen gevoelens heeft? (Misschien moest ze zich gewoon altijd zo beschermen dat emoties tonen nu moeilijk is voor haar.)
- Begrijp je wat ze bedoelt met het feit dat alles ‘via een omweg tot me moet komen om mij te kunnen raken’? Vind je het zelf soms ook makkelijker om emoties te tonen bij een film, tijdens het luisteren naar muziek of het zien van het Journaal?

2.3 Leven als meisje in de eerste helft van de twintigste eeuw

Het is doorheen het boek erg duidelijk dat jongens en meisjes anders benaderd worden aan het begin van de twintigste eeuw. Dat is niet anders bij de familie van Tove:

- “Ik zei blij: ‘Ik wil ook dichter worden!’ Direct fronste hij en zei streng: ‘Haal je maar niets in je hoofd! Een meisje kan geen dichter worden.’ (p. 33)
- “Wat betreft politiek denk ik dat mijn moeder het mis heeft, maar niemand wil weten wat meisjes van dit soort kwesties vinden.” (p. 47)
- “er was geen reden om nog meer kinderen te krijgen aangezien ze al een zoon hadden” (p. 64)

Als meisje geboren worden begin van de vorige eeuw was geen pretje. Maar ook mannen hadden het niet makkelijk. Edvin is misschien wel één van de enige mannen in het boek waar Tove wat naar kan opkijken. Het is zoeken naar mannelijke rolmodellen in het boek. Ze worden veelal beschreven als agressief, dronken en/of werkloos.

- “Of de mannen dronken – en dat deden de meesten – of ze koesterden een enorme haat jegens degenen die dat deden.” (p. 101)
- Denk je dat het makkelijker was om een man te zijn in die tijd? Waarom denk je dat er zoveel mannen aan de drank zaten? (Mannen hadden een grote verantwoordelijkheid: het gezin onderhouden. Dat moesten ze vaak doen door een job te doen die zwaar en onderbetaald was en die ze niet graag deden en vaak nog slecht voor hun gezondheid was ook.)
- Hoe anders is het om nu als meisje geboren te worden? Is er veel veranderd voor vrouwen?

2.4 Over zijn wie je bent, een masker opzetten

Dit is een dun boek, maar er valt zoveel over te vertellen. Nog een thema dat regelmatig bovenkomt, is de onmogelijkheid die Tove voelt om zichzelf te zijn. Ze zet altijd een masker op:

- “Ze vinden mij nog steeds oneindig grappig, mijn klasgenootjes, en ik ben inmiddels aan de rol van pias gewend en heb er zelfs een trieste voldoening in gevonden, omdat die rol me samen met die van de domme beschermt tegen hun wreedheid jegens iedereen die anders is.” (p. 37)
- “mijn masker is onozelheid en ik let er altijd op dat niemand me dat afrukt. Ik doe mijn mond een stukje open en tover een lege blik in mijn ogen, alsof die niets anders doen dan in het niets staren. Als het vanbinnen begint te zingen, let ik er heel goed op dat mijn masker geen gaten vertoont. (p. 43-44)
- “Al die tijd dat we bevriend zijn, ben ik bang dat ik mezelf in Ruths bijzijn verraad. Ik ben bang dat ze ontdekt hoe ik echt ben. Ik verander mezelf in een echo van haar, omdat ik van haar houd en omdat ze de sterkste is, maar diep vanbinnen ben ik nog steeds mezelf.” (p. 52)
- “Ik weet dat het vreselijk is om niet normaal te zijn en heb er zelf een dagtaak aan om te doen alsof ik het wel ben.” (p. 82)

- “Ik glimlach alsof ik het met hen eens ben, alsof ik ook uitkijk naar zo’n toekomst en zoals gewoonlijk ben ik bang dat ze dwars door me heen kijken. Ik voel me een vreemde in deze wereld en kan met niemand praten over de enorme problemen waarmee de gedachte aan de toekomst me vult.” (p. 118)
- Waarom denk je dat Tove zich dom voordoeft? (Ze komt zo minder snel in de problemen, omdat mensen ervan uitgaan dat ze de dom is om opzettelijk dingen uit te steken. Mensen stellen haar ook niet te veel vragen, want Tove doet steeds alsof ze goedgelovig is en van niks weet.)
- Er lijkt niemand, zelfs niet haar moeder, in staat om haar toneelstukje te doorprikken. Niemand doet moeite om Tove echt te leren kennen. Of komt dat eerder omdat Tove zich niet openstelt naar andere mensen toe? Geeft ze misschien mensen niet genoeg de kans om haar te leren kennen, uit angst dat ze haar zullen veroordelen of uitlachen?

2.5 Van kindertijd naar volwassenheid: wat brengt de toekomst?

Tove heeft een donkere, harde kindertijd gehad en het lijkt erop dat het voor haar niet snel zal beteren nu ze ‘volwassen’ is:

- “Ik word nooit beroemd, mijn gedichten zijn niets waard. Ik zal moeten trouwen met een evenwichtige ambachtsman die niet drinkt of een vaste betrekking met pensioen zoeken.” (p. 127)
- “Achter mij liggen mijn kindertijd en school en voor mij mijn vreemde en angstaanjagende leven tussen onbekenden.” (p. 131 – 132)

Tove kijkt op tegen de toekomst. Maar ze geeft al wel aan dat ze heel graag zelf een kindje wil.

→ Waarom denk je dat ze hier zo naar uitkijkt?

Dit is het eerste deel van een trilogie. Het tweede deel, Jeugd, en het laatste deel, Afhankelijkheid, zijn ondertussen ook vertaald.

→ Hoe denk je dat haar leven verder zal verlopen? Zal de toekomst er voor haar beter uitzien dan ze denkt?

Zoek eens op wat er met haar is gebeurd.

→ Had je dit verwacht? Welk gevoel krijg je hierbij?

(Tove Ditlevsen heeft enorm afgezien in haar leven. Ze werd al snel een gevierd auteur, maar leidde bepaald geen vrolijk leven. Ze trouwde enkele keren, waaronder met een dokter die haar verslaving aan drugs mee onderhield. Die verslaving liep helemaal uit de hand. Toch bleef Tove schrijven tot op het laatste moment. Ze pleegde zelfmoord.)

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op ‘Lezen’ en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.